ద్వితీయాష్టక ప్రారమ్భః

॥ హరిః ఓమ్॥ అఙ్గిరస్తా వై సత్త్రమాసత । తేషాం పృష్ఠిర్ఘ్ర-మ్మధుగాసీత్ । సర్వ మేణాజీవత్ । తేఽబ్రువన్ । కస్మై ను స్త-త్రమాస్మహే। యేఽస్యా ఓషధీర్న జ్ఞసయామ ఇతి। తే ద్యావో వృష్టిమ-సృజన్త । యావన్తస్స్తోకా అవాపద్యన్త । తావతీరోషధయోఽ-జాయన్త । తాజ్జాతాః పితరో బిభేణాలిమ్భ ॥ ౧ ॥ తాసాఞ్జ-ఘ్వాꣳ రుప్యమైత్ । తేఽబ్రువన్ । క ఇదమిత్థమకరితి। వయం భా-గధేయమిచ్ఛమానా ఇతి పితరోఽబ్రువన్ । కిం భాగధేయమితి । అగ్నిహోత్ర ఏవ నోప్యస్తిత్యబ్రువన్ । తేభ్య ఏతద్భాగధేయం ప్రాయచ్ఛన్ । యద్ఘుతాꣳ నిమార్ష్టి । తతో వై త ఓషధీరస్వద-యన్ । య ఏవమేద ॥ ౨ ॥ స్వదతేఽస్మా ఓషధయః । తే వృక్ష-మ్ముపావాసృజన్ । ఇదమ్నో హవ్యం ప్రదాపయేతి । సోఽబ్రవీద్వ-రం వృణై । దశేమా రాత్రిర్జాతన్న దోహ్ । అస్తజ్జవం మాత్రా సహ చర్యాꣳతి । తస్మాద్వృక్షన్నజ్ఞాతన్తస్య రాత్రీర్నదుహన్తి । అస్తజ్జవం మాతాꣳ సహ చరతి । వాకేవృతగ్ం హ్యస్య । తస్మాద్వృక్షన్గ్ం పగ్ంసృష్టధయగ్ం రుద్రో ఘాతుకః । అత్తి హిస్తన్తాన్ధయతి ॥ 3 ॥

అలిమ్పస్వేద ఘాతుక ఏకచ్చ ॥ ౧ ॥

ప్రజాపతిరగ్నిమసృజత । తం ప్రజా అన్వసృజ్యన్త । తమభ్యాగ ఉపాస్త । సోఽస్య ప్రజాభిరపాక్రామత్ । తమవరురుధ్నమానోఽనైత్ । తమవరుధన్నాశక్నోత్ । స తపోతప్యత । సోఽగ్నిరుపారమతాతాపి వైస్య ప్రజాపతిరితి । స రరాటాదుదమృష్ట ॥ ర ॥ తద్ఘృతమభవత్ । తస్మాద్యస్య దక్షిణతః కేశా ఉన్మృష్టాః । తాఞ్ఛ్మశ్రుష్టల్ఫ్న ప్రాజాపత్యేత్యాహుః । యద్రరాటాదుదమృష్ట । తస్మాద్రరాటాత్కేశాన సన్తి । తదగ్నా ప్రాగృహ్ణాత్ । తద్వ్యచికిథ్సత్ । జుహ్వాసి 3 మా ప్రతీపా 3 మితి । తద్విచికిత్సాయై జన్మ । య ఏవంవిద్వాన్విచికిథ్సతి ॥ ౫ ॥ వసీయ ఏవ చేతయతే । తవ్వాగభ్యవదజ్జుహుధీతి । సోఽబ్రవీత్ । కస్త్వమసీతి । సైవ తే వాగిత్యబ్రవీత్ । సోఽజుహోత్తాన్వై హేతి । తథాన్వాహకారస్య జన్మ । య ఏవగ్ం స్వాహాకారస్య జన్మవేద । కృణోతి స్వాహాకారేణ వీర్యమ్ । యస్యైవంవిదుషస్వాహాకారేణ జుహ్వతి ॥ ౬ ॥ భోగాయైవాస్య హుతం భవతి । తస్యా ఆహుతాయై పురుషమసృజత । ద్వితీయమజుహోత్ । సోఽశ్వమసృజత । తృతీయమజుహోత్ । సగామసృజత । చతుర్థమజుహోత్ । సోఽవిమసృజత । పఞ్చమమజుహోత్ । సోఽజామసృజత ॥ ౭ ॥ సోఽగ్నిరబిభేత్ । ఆహుతీభిర్వై మాఽఽప్నోతీతి । స ప్రజాపతిం పునఃప్రావిశత్ । తం ప్రజాపతిరబ్రవీత్ । జాయస్వేతి । సోఽబ్రవీత్ । కిం భాగధేయమభి జనిష్యఇతి । తుభ్యమైవేదగ్ం హూయాత్తా ఇత్యబ్రవీత్ । స ఏతద్భాగ-

ధేయమభ్యజాయత । యదగ్నిహోత్రమ్ ॥ ౪ ॥ తస్మాదగ్నిహోత్ర-
ముచ్యతే । తద్ధాయమానమాదిత్యోఽబ్రవీత్ । మా హాసీః । ఉ-
భయోర్వై వినావైతదితి । సోఽగ్నిరబ్రవీత్ । కథన్నా హోష్యస్తీతి ।
సాయమేవ తుభ్యఞ్జుహవాఁ । ప్రాతర్మహ్యమిత్యబ్రవీత్ । తస్మా-
దగ్నయే సాయగ్ం హూయతే । సూర్యా య ప్రాతః ॥ ౫ ॥ అగ్నే-
యీ వై రాత్రిః । ఐన్ద్రీమహః । యదనుదితే సూర్యే ప్రాతర్జు-
హుయాత్ । ఉభయమైవాగ్నేయగ్ం స్యాత్ । ఉదితే సూర్యే ప్రాత-
ర్జుహోతి । తథాఽగ్నయే సాయగ్ం హూయతే । సూర్యాయ ప్రాతః ।
రాత్రిర్వా అను ప్రజాః ప్ర జాయన్తే । అహ్నా ప్రతి తిష్ఠన్తి ।
యథ్సాయఞ్జుహోతి ॥ ౧౦ ॥ ప్రైవతేన జాయతే । ఉదితే సూర్యే
ప్రాతర్జుహోతి । ప్రత్యేవ తేన తిష్ఠతి । ప్రజాపతిరకామయత ప్ర జా-
యేయేతి । స ఏతదగ్నిహోత్రం మిథునమపశ్యత్ । తదుదితే సూర్యేఽ-
జుహోత్ । యజుష్టాఽన్యత్ । తూష్ణీమన్యత్ । తతో వై స ప్రాజా-
యత । యస్యైవం విదుష ఉదితే సూర్యేఽగ్నిహోత్రఞ్జుహ్వతి ।
॥ ౧౧ ॥ ప్రైవ జాయతే । అథో యథా దివా ప్ర జానన్నేతి । తా-
దృగేవ తత్ । అథో ఖల్వాహుః । యస్య వై ద్వా పుణ్యా గృహే
వసతః । యస్తయోరన్యగ్ం రాధయత్యన్యన్న । ఉభౌ వావ స
తావృచ్ఛతీతి । అగ్నివావాదిత్యస్సాయం ప్రవిశతి । తస్మాద్అగ్ని-
హోత్రాన్న కన్దనవృశే । ఉభౌ హి తేజసీ స్పృ పద్యేతే ॥ ౧౨ ॥
ఉద్యన్త్సవావాదిత్యమగ్నిరనుసమారోహతి । తస్మాద్ధూమ ఏవాగ్నే-

ర్దివా దదృశే । యన్నక్తమ్ । తస్మాన్నక్తం హూయతే । ఆ సూర్యాయ వృశ్చ్యేత । యథ్సూర్యాయ ప్రాతర్జుహుయాత్ । ఆఽగ్నయే వృశ్చ్యేత । దైవతాభ్యస్సమదన్దధ్యాత్ । అగ్నిర్జ్యోతిర్జ్యోతిస్సూర్యస్సా ఽహేత్యేవ సాయగ్ం హోతవ్యమ్ । సూర్యో జ్యోతిర్జ్యోతిరగ్నిస్సా ఽహేతి ప్రాతః । తథోభాభ్యాగ్ం సాయగ్ం హూయతే ॥౦౩॥ ఉభాభ్యాం ప్రాతః । న దైవతాభ్యస్సమదన్దధాతి । అగ్నిర్జ్యోతిరిత్యాహ । అగ్నిర్వై దేవానాం దూతః । ప్రజా జ్యోతిరిత్యాహ । ప్రజా ఏవా స్మై ప్ర జనయతి । సూర్యో జ్యోతిరిత్యాహ । ప్రజాస్వేవ పశూ జాతాసు రేతో దధాతి । జ్యోతిరగ్నిస్సా ఽహేత్యాహ । ప్రజా ఏవ ప్రజాతా అస్యాం ప్రతిష్ఠాపయతి ॥ ౦౪ ॥ త్రూష్ణీము త్తరామాహుతిఞ్జుహోతి । నిఘ్నన్తివ్యై ప్రజాత్యై । యదుదితే సూర్యే ప్రాతర్జుహుయాత్ । యథాఽతిథయే ప్రద్రుతాయ శ్రూన్యాయేవ సుథాయూహ్యగ్ం హరన్తి । తాదృగేవ తత్ । కాఽహ తత్తస్థద్భవతీత్యాహుః । యథ్స న వేద । యస్మై తద్ధరన్తీతి । తస్మాదన్యదాహుతఞ్జుహోతి । తదేవ సంపర్యతి । అథో యథా పాణిర్ఖమాత్రసం పరి వేవేష్టి । తాదృగేవ తత్ ॥ ౦౫ ॥

అమృష్ట విచికిత్సన్తి జుహ్వాత్ర్యజామసృజతాగ్నిహోత్రగ్ం సూర్యాయ ప్రాతర్జుహోతి జుహ్వాతి సం పద్యేతే హూయతే స్థేవయతి సంపర్యతి చ్వై చ ॥ ౭ ॥

రుద్రో వా ఏషః । యదగ్నిః । పత్నీ స్థాలీ । యన్నక్తం హూయతే-

గ్నేరధి శ్రయేత్ । ద్రుద్రాయ పత్నీమపి దధ్యాత్ । ప్రజామాయు-
కా స్యాత్ । ఉద్వీ చోఽజ్గారాన్నిరూహ్యాధి శ్రయతి । పత్నియై గా-
ర్హపత్యాయ । వ్యన్తాన్కరోతి । తథా పత్న్యప్రమాయుకా భవతి ॥౧౬॥
ధూమో వా ఏషోఽశాన్తః । అహరన్తాః ప్ర వృఙ్క్తే । యదగ్ని-
హోత్రమ్ । ప్రతిషిఞ్చేత్ప్రజాకామస్య । శాన్తమివ హి హవ్యమ్ ।
న ప్రతిషిఞ్చేద్బ్రహ్మవర్చస కామస్య । సమిద్ధమివ హి బ్రహ్మ-
వర్చసమ్ । అథో ఖలు । ప్రతిషిచ్యమేవ । యత్ప్రతిషిఞ్చతి ॥౧౭॥
తత్పశవ్యమ్ । యజ్జుహోతి । తద్బ్రహ్మవర్చసి । ఉభయమైవాశ్నుతే ।
ప్రచ్యుత్వా వా ఏతదస్మాల్లోకాత్ । అగతస్తేవల్లోకమ్ । యచ్ఛృ-
తగ్ం హవిరనభిఘారితమ్ । అభి ద్యోతయతి । అభ్యేవైనద్ఘారయతి ।
అథో దైవతైరేవైనద్గమయతి ॥ ౧౮ ॥ పర్యగ్ని కరోతి । రక్షసామ-
పహత్యై । త్రిః పర్యగ్ని కరోతి । త్రయ్యా వృద్ధ్యై యజ్ఞః । అథో మె-
ధ్యత్వాయ । యత్తూష్ణీనముద్వాసయేత్ । యజమానగ్ం శుచార్పయేత్ ।
యద్దక్షిణా । పితృదైవత్యగ్గ్ం స్యాత్ । యత్పూ-
ర్వమ్ ॥ ౧౯ ॥ పత్నీగ్ం శుచార్పయేత్ । ఉద్వీచీనముద్వాసయతి ।
ఏషా వై దేవమనుష్యానాగ్ం శాన్తాదిక్ । తామేవైనదనూద్వాస-
యతి శాన్త్యై । వర్మ కరోతి । యజ్ఞస్య పన్తత్యై । నిష్టపతి ।
ఉపైవ తర్హ్స్పృణాతి । చతురున్నయతి । చతుష్పాదః పశవః ॥ ౨౦ ॥
పశూనేవావరున్ధే । పరాన్పూర్ణానున్నయతి । సర్వే హి పుణ్యా
రాద్ధాః । అనూచ ఉన్నయతి । ప్రజాయా అనూచీనత్వాయ । అనూ-

జ్యైవాస్య ప్రజాఽధ్యక్షా భవతి । పం మృశతి వ్యావృత్త్యై । నా-
హోష్యన్నుప సాదయేత్ । యదహోష్యన్నుప సాదయేత్ । య-
థాఽన్యస్మా ఉపనిధాయ ॥ ౨౧ ॥ అన్యస్మై ప్రి యచ్ఛతి । తాదృ-
గ్వేవ తత్ । అఽస్మై వృశ్చ్యేత । యద్వేవ గార్హపత్యేఽధి శ్రయతి ।
తెన గార్హపత్యం ప్రీణాతి । అగ్నిరభిభేత్ । ఆహుతయో మాఽ-
త్యేవ్యన్తీతి । స ఏతాగ్ం సమిధమహర్యత్ । తామాఽధత్త । త-
త్రోవా అగ్నావాహుతయోఽధీయన్త ॥ ౨౨ ॥ యదైనగ్ం సమ-
యచ్ఛత్ । తద్సమిధస్సమిత్త్వమ్ । సమిధమా దధాతి । సమ్మైవైన-
యచ్ఛతి । ఆహుతీనాగ్ధృత్యై । అథో అగ్ని హోత్రమేవేధ్మ వత్క-
రోతి । ఆహుతీనాం ప్రతిష్ఠిత్యై । బ్రహ్మవాదినో వదన్తి । యదే-
కాగ్ం సమిధమాధాయ ద్వే ఆహు తీ జుహోతి । అథ కస్యాగ్ం
సమిధి ద్వితీయామాహుతిజ్జుహోతీతి ॥ ౨౩ ॥ యద్ద్వే సమిధా-
వాదధ్యాత్ । భ్రాతృవ్యమస్మై జనయేత్ । ఏకాగ్ం సమిధమాధాయ ।
యజుషాఽన్యామాహుతిజ్జుహోతి । ఉభే ఏవ సమిద్వతీ ఆహుతీ
జుహోతి । నాస్మై భ్రాతృవ్యజ్జనయతి । ఆదీప్తాయాజ్జుహోతి ।
సమిద్ధమిన హి బ్రహ్మవర్చసమ్ । అథో యథాఽతిథిజ్జ్యోతిష్కృ-
త్వా పరి వేవేష్టి । తాదృగ్వేవ తత్ । చతురున్నయతి । ద్విర్జుహోతి ।
తస్మాద్ద్విపాచ్చతుష్పాదమత్తి । అథో ద్విపద్యేవ చతుష్పదః ప్రతిష్ఠాప-
యతి ॥ ౨౪ ॥ భవతి ప్రతిష్ఠిష్ఠతి గమయతి ప్రత్యక్ష్వేవ ఉపనిధా-
యాధీయన్తేతి తచ్చత్వారి చ ॥ 3 ॥

ऊत्तरावत्तीवै देवा अहुतिमजहवुः । अवाचीमसुराः ।
ततो देवा अभवन् । पराऽसुराः । यज्ञाकामयेत वसीया-
न्थ्स्यादिति । कनीयस्तस्य पूर्वग्ं हुत्वा । उत्तरं भूयो
जुहुयात् । एषा वा उत्तरावत्याहुतिः । तास्तेवा अजु-
हवुः । तत्तस्तेऽभवन् ॥ ७६ ॥ यस्यैवञ्जुह्वति । भवत्येव ।
यज्ञाकामयेत पापीयान्थ्स्यादिति भूयस्तस्य पूर्वग्ं हु-
त्वा । उत्तरञ्कनीयो जुहुयात् । एषा वा अनावाच्याहु-
तिः । तामसुरा अजुहवुः । तत्तस्ते पराऽभवन् । यस्यैव-
ञ्जुह्वति । परैव भवति ॥ ७७ ॥ हुतोप सादयत्यजामित्वा-
य । अथो व्यावृत्त्यै । गार्हपत्यं प्रतीक्षते । अननुध्या-
यन्वै सञ्चरति । अग्निगृहोत्रस्य वै स्थाणुरस्ति । तय
ध्रुच्छेत् । यज्ञस्थाणुमृच्छेत् । एष वा अग्निगृहोत्रस्य स्थाणुः ।
यत्पूर्वाऽऽहुतिः । तामुत्तरयाऽभि जुहुयात्
॥ ७८ ॥ यज्ञस्थामृच्छेत् । अतिहोम पूर्वामाहुतिञ्जु-
होति । यज्ञस्थाणुमेव परि वृणक्ति । अथो भ्रातृव्यमेवाप्त्वाऽति
क्रामति । अपाचीनग्ं स्रायमुप मार्ष्टि । रेत एव तद्दधाति ।
ऊर्ध्वं प्रातः । प्र जनयत्येव तत् । ब्रह्मवादिनो वदन्ति ।
चतुरुन्नयति ॥ ७९ ॥ द्विर्जुहोति । अथ क्व द्वे आहुती भवत
इति । अग्नावैश्वानर इति ब्रूयात् । एष वा अग्निर्वैश्वा-
नरः । यद्ब्रह्मणः । हुत्वा द्विः प्रक्षालति । अग्नावैव

వైశ్వాన్తరే ద్వే ఆహుతీ జుహోతి । ద్విర్జుహోతి । ద్విర్హి మాస్టిఁ । ద్విః ప్రాశ్నాతి ॥ ౨౯ ॥ షట్ఖం పద్యన్తే । షడ్వా ఋతవః । ఋతూ-నేవ ప్రీణాతి । బ్రహ్మవాదినో వదన్తి । కిన్దేవత్యమగ్నిహోత్రమితి । వైశ్వదేవమితి బ్రూయాత్ । యదగ్నిహోత్రం జుహోతి । తదైన్ద్రాగ్నమ్ । యత్తూష్ణీమ్ । తత్పాజాపత్యమ్ ॥ 30 ॥ యన్నిమాస్టిఁ । తదోషధీనామ్ । యద్ద్విరితీయమ్ । తత్పితౄణామ్ । యత్పాశ్నాతి । తద్గర్భాణామ్ । తస్మాద్గర్భా అనశ్నన్తోవర్ధన్తే । యదాచామతి । తన్మనుష్యాణామ్ । ఉదఙ్ప్రత్యాహృత్యాచామతి ॥ 3౧ ॥ ఆత్మనో గోపీథాయ । నిర్ణేనేక్తి శుద్ధ్యై । నిష్టపతి స్వగాకృత్యై । ఉద్దిశతి । సప్తర్తూనేవ ప్రీణాతి । దక్షిణా ప్రత్యావర్తతే । స్వమేవ వీర్యమను ప్రత్యావర్తతే । తస్మా-ద్దక్షిణోఽర్ధ ఆత్మనో వీర్యావత్తరః । అథో ఆదిత్యస్యైవావృత్తమను ప్రత్యావర్తతే । హుతోప్తా సమిద్ధే ॥ 3౨ ॥ బ్రహ్మవర్చసస్య సమి-ద్ధ్యై । న బర్హిరను ప్రహరేత్ । అసగ్ంస్థితో వా ఏష యజ్ఞః । యదగ్నిహోత్రమ్ । యదను ప్రహరేత్ । యజ్ఞవిచ్ఛిన్ద్యాత్ । తస్మాన్నాను ప్రహర్తవ్యమ్ । యజ్ఞస్య సన్తత్యై । అపో నినయతి । అప్రభృథత్వాయైవ రూపమకః ॥ 33 ॥

అభృప్తన్భవతి జుహ్వమూన్నయతి మాస్టిఁ ద్విః పాశ్నాతి పాజాపత్యమాచామతీన్ద్రోకః ॥ ౪ ॥

బ్రహ్మవాదినో వదన్తి । అగ్నిహోత్రపాయణా యజ్ఞాః । కింపాయణమగ్నిహోత్రమితి । వత్సో వా అగ్నిహోత్రస్య ప్రా-

యణమ్ । అగ్నిహోత్రయజ్ఞానామ్ । తస్య పృథివీ సదః । అన్త-
రిక్షమాగ్నీధ్రమ్ । ద్యౌర్హవిర్ధానమ్ । దివ్యా ఆపః ప్రోక్ష-
ణ్యః । ఓషధయో బర్హిః ॥ 3౪ ॥ వనస్పతయ ఇధ్మః । దిశః పరి-
ధయః । అదితిర్యూపః । యజమానః పశుః । సదోహవిర్ధానాని ।
సవథ్సరస్య గార్హపత్యః । తస్మాదాహితాగ్నేస్సర్వమేవ బర్హిష్య-
న్నక్తం భవతి । యథ్సాయమ్జుహోతి । రాత్రిమేవ తేన దక్షిణ్యా-
మ్కురుతే । యత్ప్రాతః ॥ 3౫ ॥ అహరేవ తేన దక్షిణ్యమ్కురుతే ।
యత్తతో దదాతి । సా దక్షిణా । యావన్తో వై దేవా ఆహుత-
మాదన్ । తే పరాభవన్ । త ఏతదగ్నిహోత్రగ్ం సర్వమ్పశ్యన్త
సమవదాయాజుహవుః । తస్మాదాహుః । అగ్నిహోత్రవే దేవా
గృహాన్నాష్కృతిమపశ్యన్నితి । యథ్సాయమ్జుహోతి । రాత్రియా
ఏవ తద్ధుతాద్యాయ ॥ 3౬ ॥ యజమానస్యాపరాభావాయ । యత్ప్రాతః ।
అహ్న ఏవ తద్ధుతాద్యాయ । యజమానస్యాపరాభావాయ ।
యత్తతోఽశ్నాతి । హుతమేవ తత్ । ద్వయోహ పయసా జుహుయా-
త్పశుకామస్య । ఏతద్వా అగ్నిహోత్రం మిథునమ్ । య ఏవమేవేద ।
పరి ప్రజయా పశుభిర్మిథునైర్జాయతే ॥ 3౭ ॥ ఇమామేవ పూ-
ర్వయా దుహే । అముమాముత్తరయా । అధిశ్రిత్యోత్తరమా నయతి ।
యోనావేవ తద్రేతస్సిఞ్చతి ప్రజననే । ఆజ్యేన జుహుయాత్తేజస్కా-
మస్య । తేజో వా ఆజ్యమ్ । తేజస్యేవ భవతి । పయసా పశుకా-
మస్య । ఏతద్వై పశూనాగ్ం రూపమ్ । రూపేణైవాస్మై పశూనవ

రున్ధే ॥ 3౮ ॥ పశుమాన్వై భవతి । ద్రధ్నేన్ద్రియకామస్య । ఇన్ద్రియమే వదధి । ఇన్ద్రియమ్వ్యేవ భవతి । యవాగ్వా గ్రామకామస్యేషథా వై మనుష్యాః । భాగధేయేనైవాస్మై సజాతానవ రున్ధే । గ్రామ్యేవ భవతి । అయజ్ఞో వా ఏషః । యోఽసామా ॥3౯॥ చతురున్నయతి । చతురక్షరగ్ం రథన్తరమ్ । రథన్తరస్యైష వర్ణః । ఉపరీవ హరతి । అన్తరిక్షవామదేవ్యమ్ । వామదేవ్యస్యైష వర్ణః । ద్విర్జుహోతి । ద్వ్యక్షరం బృహత్ । బృహత ఏష వర్ణః । అగ్నిహోత్రమేవ తథ్సామన్వత్కరోతి ॥ ౨౦ ॥ యో వా అగ్నిహోత్రస్యోపసద్యో వేద । ఉపైనముపసదో నమన్తి । విన్దత ఉపసత్తారమ్ । ఉన్నీయోప సాదయతి । పృథివీమేవ ప్రీణాతి । హోమ్యన్నుప సాదయతి । అన్తరిక్షమేవ ప్రీణాతి । హుతోప సాదయతి । దివమేవ ప్రీణాతి । ఏతా వా అగ్నిహోత్రస్యోపసదః ॥ ౨౧ ॥ య ఏవమేవేద । ఉపైనముపసదో నమన్తి । విన్దత ఉపసత్తారమ్ । యో వా అగ్నిహోత్రస్యాశీవితం ప్రతిత్యాశీవితగ్ం హోతారం బ్రహ్మణవమట్కారవేద । తస్య శ్వేవ శ్రుతమ్ । శ్రోత్రియో వా అగ్నిహోత్రస్యాశీవితమ్ అప్తానః ప్రతిత్యాశీవితమ్ మన్తో హోతా । చక్షుర్బ్రహ్మ । నిమేషో వషట్కారః ॥ ౨౨ ॥ య ఏవమేవేద । తస్య శ్వేవ శ్రుతమ్ । సాయమ్ప్రాతశ్చ వై దేవాః ప్రాత్యాహుతీనాత్సాగ్నిహోత్రిణో గృహమాగచ్ఛన్తి । తాన్ యన్నత్తృప్యేత్ । ప్రజాయాఽస్య పశుభిర్విత్తైరగ్నిర్ । యత్తర్పయేత్ ।

तृप्तास्तं एनं प्रजया पशुभिस्तर्पयेयुः । सजूर्देवैर्वसन्तायेत्यवभृथे सायꣳ संमृशति । सजूर्देवैः प्रातर्ग्रीष्मायेत्यवभृथे प्रातः । ये चैव देवास्तयुयूवान्तो ये च प्रातर्यावाणः ॥ ४३ ॥ तानेवोभयाꣳस्तर्पयति । त एनन्तृप्ताः प्रजया पशुभिस्तर्पयन्ति । अरुणो ह स्माहौपवेशिः । अग्निर्वै होत्रं प्रवाहꣳ सायं प्रातर्यज्ञं भ्रातृव्येभ्यः प्र हरामि । तस्मान्नात्मीयाꣳसो भ्रातृव्या इति । चतुरुन्नयति । द्विर्जुहोति । समिधन्नमि । सप्तपदा शक्वरी । शाक्वरो वज्रः । अग्निर्वै होत्रं एव तद्यज्ञियꣳ प्रातर्यजमानो भ्रातृव्याय प्र हरति । भवत्यात्मना । परास्य भ्रातृव्यो भवति ॥ ४४ ॥ बर्हिः प्रातर्हुतादाय जायेरन्नेति सामा शेरो नैर्ऋता वा अग्निर्वै होत्रस्याप्रसदो वषट्काराश्च प्रातर्याव्णो वज्रिस्त्रीणि च ॥ ४५ ॥

प्रजापतिरकामयतात्मन्वन्मे जायेतेति । सोऽजहोत् । तस्मात्तन्मनुरजायत । अग्निर्वा आयुरादित्यः । तेऽब्रुवन् । प्रजापतिरवहीदात्मन्वन्मे जायेतेति । तस्य वयमजनिष्महि । जायतान्न आत्मन्वदिति तेऽजहवुः । प्राणानामग्निः । तनुवै वायुः ॥ ४६ ॥ चक्षुष आदित्यः । तेषाꣳ हुतादजायत गौरेव । तस्मै पयस्ति व्यायच्छन्त । मम हुतादजनि ममेति । ते प्रजापतिं प्रश्नमायन् । स आदित्योऽग्निमब्रवीत् । यु-

తనూ వై జయాత్ । తన్నో సహాసదితి । కస్మై త్వా హాక్షీదితి ప్రజాపతిర బ్రవీత్కస్మై క ఇతి । ప్రాణానామహమిత్యగ్నిః ॥ ౪౬ ॥ తనువా అహమితి వాయుః । చక్షుషోఽహమిత్యాదిత్యః । య ఏవ ప్రాణానామహాసీత్ । తస్య హుతాదజనీతి । అగ్నేర్ హుతాదజనీతి। తదగ్నిహోత్రస్యాగ్నిహోత్రత్వమ్। గౌర్వా అగ్నిర్హోత్రమ్। య ఏవమేవేద గౌరగ్నిర్హోత్రమితి । ప్రాణాపానాభ్యామేవాగ్నిగ్ం సమర్ధయతి । అవ్యర్ధుకః ప్రాణాపానాభ్యాం భవతి ॥ ౪౭ ॥ య ఏవ-మేవేద । తౌ వాయురబ్రవీత్ । అను మా భజతమితి । యదైవ గార్హపత్యేఽధిశ్రిత్యాహవనీయమభ్యుద్రవాత్ । తేన త్వాం ప్రీణానిత్యబ్రూతామ్ । తస్మాద్యద్గార్హపత్యేఽధిశ్రిత్యాహవనీయమభ్యుద్రవతి । వాయుమేవ తేన ప్రీణాతి । ప్రజాపతిర్దేవతాస్సృజమానః । అగ్నిమేవ దైవతానాం ప్రథమమసృజత । సోఽన్యదాలమ్భ్యమవిత్వా ॥ ౪౮ ॥ ప్రజాపతిమభి పర్యావర్తత । స మృత్యోరబిభేత్ । సోఽముమాదిత్యమూర్ధ్వో నిరమిమీత । తగ్ం హుత్వా పరాఙ్పర్యావర్తత । తతో వై స మృత్యుమపాజయత్ । అప మృత్యుఞ్జయతి । య ఏవమేవేద । తస్మాద్యస్యైవవిదుషః । ఉతైతర్హ్యామ్నత ద్రవ్యవాన్న జుహ్వతి । హుతమేవాస్య భవతి । అసౌ హ్యాదిత్యోఽగ్నిర్హోత్రమ్ ॥ ౪౯ ॥

తనువై వాయుర్అగ్నిర్భవత్యవిత్వా భవత్యేకఞ్చ ॥ ౬ ॥

కౌద్రబ్దవి । వాయవ్యముపప్తమ్ । అశ్వినన్దుహ్యమానమ్ । సౌమ్యన్దుగ్ధమ్ । వారుణమధి శ్రితమ్ । వైశ్వదేవా భిన్దవః ।

ప్లాక్షముదన్తమ్ । స్తారస్పతవిష్వన్దమానమ్ । మైత్రగ్ం శరః । ధాతురుద్వాసితమ్ । బృహస్పతైరున్నీతమ్ । సవితుః ప్ర క్రాన్తమ్ । ద్యావాపృథివ్యగ్ం హిఙ్కియమాణమ్ । ఐన్ద్రాగ్నమువసన్నమ్ । అగ్నేః పూర్వాఽఽహుతిః । ప్రజాపతైరుత్తరా । ఐన్ద్రగ్ం హవిరితమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఉద్వాసితగ్ం సప్త చ ॥ 2 ॥

దక్షిణత ఉప సృజతి । పితృలోకమేవ తేన జయతి । ప్రాచీమానర్తయతి । దేవలోకమేవ తేన జయతి । ఉదీచీమావృత్య దాధ్వి । మనుష్యలోకమేవ తేన జయతి । పూర్వా దుహ్యజ్యేష్ఠస్య జైష్ఠినేయస్య । యో వా గతశ్రీస్స్యాత్ । అపరా దుహ్యత్కనిష్ఠస్య కానిష్ఠినేయస్య । యో వా బుభూషేత్ ॥ ౫౧ ॥ న సం మృశతి । పాపవసస్య సస్య వ్యావృత్త్యై । వాయవ్యవా ఏతదుపసృష్టమ్ । ఆశ్వినన్దుహ్యమానమ్ । మైత్రన్దుగ్ధమ్ । అర్యమ్ణ ఉద్వాస్యమానమ్ । త్వాష్ట్రమున్నీయమానమ్ । బృహస్పతైరున్నీతమ్ । సవితుః ప్రక్రాన్తమ్ । ద్యావాపృథివ్యగ్ం హిఙ్కియమాణమ్ ॥ ౫౨ ॥ ఐన్ద్రాగ్నముప సాదితమ్ । సర్వాభ్యో వా ఏష దేవతాభ్యో జుహోతి । యోఽగ్నిహోత్రఞ్జుహోతి । యథా ఖలు వై ధేనుస్తీర్థే తర్పయతి । ఏవమగ్నిహోత్రీ యజమానన్తర్పయతి । తృప్యతి ప్రజయా పశుభిః । ప్ర సున్వర్లోకఞ్జానాతి । పశ్యతి పుత్రమ్ । పశ్యతి పౌత్రమ్ । ప్ర ప్రజయా పశుభిర్మిథునైర్జాయతే । యస్యైవ విద్వానగ్నిహోత్రఞ్జుహోతి । య ఉ చైనదేవం వేద ॥ ౫౩ ॥

బుభూషెద్ధ్రియమాణజ్ఞాయత్తై దెవ్ చ ॥ ౯ ॥

త్రయొ వై పైత్రియవైధా ఆస్ । తేషాన్ద్విరెకొఽగ్నిహొత్రమజుహొత్ । ద్విరెకః । సకృదెకః । తేషాయన్ద్విరజుహొత్ । స బ్రువాఽజుహొత్ । యొ ద్విః । స యజుషా । యస్సకృత్ । స త్రూష్ణీమ్ ॥ ౧౦ ॥ యశ్చ యజుషాఽజుహొద్యశ్చ త్రూష్ణీమ్ । తావుభావార్ధ్నుతామ్ । తస్మాద్యజుషాఽఽహుతిః పూర్వా హూయత్తవ్యా । త్రూష్ణీముత్తరా । ఉభె ఏవర్ధ్నుతె । అగ్నిర్జ్యొతిర్జ్యొతిరగ్నిస్స్వాహెతి సాయఞ్జుహొతి । రాత్ర ఏవ తద్దధాతి । సూర్యొ జ్యొతిర్జ్యొతిస్సూర్యస్స్వాహెతి ప్రాతః । రాత్ర ఏవ హితం ప్ర జనయతి । రాత్రొ వా ఏతస్య హితన్న ప్ర జాయతె ॥ ౧౧ ॥ యస్యాగ్నిహొత్రమహుతగ్ం సూర్యొఽభ్యుదెతి । యద్యన్యై స్యాత్ । ఉన్నీయ ప్రాఙుదాద్రవెత్ । స ఉపసాద్యాతమితొరాసీత । స యదా తామ్యెత్ । అథ భూస్స్వాహెతి జుహుయాత్ । ప్రజాపతిర్వై భూతః । తమెవొపాసరత్ । స ఏవైనన్తత ఉన్నయతి । నాత్తిమాచ్ఛత్తి యజమానః ॥ ౧౨ ॥

త్రూష్ణీఞ్జాయతె యజమానః ॥ ౯ ॥

యద్దగ్నిమ్ముద్ధరతి । వసవస్తహ్యాగ్నిః । తస్మిన్ యస్య తథావిధె జుహ్వతి । వసుష్వెవాన్యాగ్నిహొత్రగ్ం హుతం భవతి । నిహితొ ధూపాయఞ్ఛెతె । రుద్రాస్తహ్యాగ్నిః । తస్మిన్ యస్య తథావిధె జుహ్వతి । రుద్రెష్వెవాన్యాగ్నిహొత్రగ్ం హుతం భవతి ।

ప్రథమమభిధ్మమర్చిరా లభతే । ఆదిత్యాస్తహ్యగ్నిః ॥ ౫౭ ॥ తస్మిన్నేతద్ యస్య తథావిధే జుహ్వతి । ఆదిత్యేనైవాన్యాగ్నిహోత్రగ్ం హుతం భవతి । సర్వ ఏవ సర్వత ఇధ్మ ఆదీప్తో భవతి । విశ్వే దేవాస్తహ్యగ్నిః । తస్మిన్నేతద్ యస్య తథావిధే జుహ్వతి । విశ్వేనైవాస్య దేవేష్వగ్నిహోత్రగ్ం హుతం భవతి । నైతరామర్చిరుపావైతి లోహినీకేవ భవతి । ఇన్ద్రస్తహ్యగ్నిః । తస్మిన్నేతద్ యస్య తథావిధే జుహ్వతి । ఇన్ద్రేణైవాన్యాగ్నిహోత్రగ్ం హుతం భవతి ॥ ౫౮ ॥ అఙ్గారా భవన్తి । తేభ్యోఽఙ్గారేభ్యోఽర్చిరుదేతి । ప్రజాపతిస్తహ్యగ్నిః । తస్మిన్నేతద్ యస్య తథావిధే జుహ్వతి। ప్రజాపతినైవాన్యాగ్నిహోత్రగ్ం హుతం భవతి । శనోఽఙ్గారా అభ్యూహన్తే । బ్రహ్మ తహ్యగ్నిః । తస్మిన్నేతద్ యస్య తథావిధే జుహ్వతి । బ్రహ్మణైవాస్యాగ్నిహోత్రగ్ం హుతం భవతి । వసుషు రుద్రేష్వాదిత్యేషు విశ్వేషు దేవేషు । ఇన్ద్రే ప్రజాపతౌ బ్రహ్మణ్ । అపరివర్గమేవాస్మై కృతాసు దేవతాసు హుతం భవతి । యస్మై కృతమవిదుషోఽగ్నిహోత్రఞ్జుహ్వతి । య ఉ చైనదేవమేద ॥ ౫౯ ॥

ఆదిత్యాస్తహ్యగ్నిరిన్ద్రో వైవాన్యాగ్నిహోత్రగ్ం హుతం భవతి దేవేషు చత్వారి చ ॥ ౧౦ ॥

యదగ్నిన్నిహితః ప్రథమగ్ం సర్వ ఏవ నైతరామఙ్గారాశ్శరోఽఙ్గారా బ్రహ్మ వసుష్వష్టౌ ॥

ఘృతన్వా ఏతర్హ్యేత పరిషిక్ష్యామీతి స్తాయం పరిషిఞ్చతి । ప్రత్యేవైనమేతర్హి పరిషిక్ష్యామీతి ప్రీతః । అగ్నిర్వా ఘృతమ్ । అసావా-

ద్రిత్యప్రస్నత్యమ్ । అగ్నిమేవ తదాద్రిత్యేన సాయుం పరిషిఞ్చతి । అ-
గ్నినాఽఽదిత్యం ప్రీతస్సుః । యావదహోరాత్రే భవతః । తావద-
స్య లోకస్య । నాతిర్ధర్న రిష్టిః । నాన్తో న పర్య్యన్తోఽస్తి । యస్తై వ్య-
వేదుషోఽగ్నిహోత్రఞ్జుహ్వతి । య ఉ చైనద్వేద ॥ ౬౦ ॥

అస్తి ద్వే చ ॥ ౧౧ ॥

అఙ్గిరసః ప్రజాపతిరగ్నిగ్ం రుద్ర ఉత్తరావతీం బ్రహ్మవాదినోఽ-
గ్నిహోత్రప్రాయణా యజ్ఞాః ప్రజాపతిరకామయతాత్మన్వద్రాద్రి-
బ్బి దక్షిణతస్త్రయో వై యదగ్నిమ్మృతన్వా ప్రత్యేనైకాదశ ॥ ౧౧ ॥

అఙ్గిరసుః పైవ తేన ప్రశూనైవ యన్నిమాస్టి యో వా
అగ్నిహోత్రస్యోపసదో దక్షిణతష్టిః ॥ ౬౦ ॥ అఙ్గిరస్తోయ ఉచైఽన-
ద్వేద ॥

॥ హరిః ఓమ్ ॥

ద్వితీయప్రపాఠకః

హరిః ఓమ్ ॥ ప్రజాపతిరకామయత ప్రజాస్సృజేయేతి ।
స ఏతన్దశహోతారమపశ్యత్ । తం మనసాఽన్తరత్యక్షం దర్భ్యస్త-
మ్బేఽజిహోత్ । తతో వై స ప్రజా అసృజత । తా అస్మాత్సృ-
ష్టా అపాక్రామన్ । తా గ్రహేణాగృహ్ణాత్ । తద్గ్రహస్య గ్రహ-